

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה כא.

עין משפט נר מצוה

קח א מיי" פ"ג משפ"ג
קדוש השם אל' י:
קח ב מיי" ט"ז פ"ד הלכה
ב:
ג מיי" ט"ז הלכה א:

רבינו הגאון

לוי אקלע לבבל בי"א
בתשרי. פיר בא (ברוגית)
[בדוונג] או בבוצת בי"א
בתשרי לבבל, ואמר בסים
תבשילא דבבלא, כלומר
תבשילא דרודן, והוא היום
יום פפור. כלומר כי עברו
אלול שנמצאו אחד עשר
בבבל עשירי לירושלים.
ועל זה העניין נעשה
סוכות. אמרו לו תמיד
ונשלים הצום היום. אמר
להם לא שמעתי מבית דין
מקודש. כלומר שמעתי
להם כי צונם לעבר אלול.
ואמ' להו היינוא יומא
רבא במעבא. פיר, שנה
מעוברת הייתה שנמצאו
עשרה במרחשוון כי
הוא עשרה בתשרי, והוא
יום כפור. ואמ' להם
א העידו שעברו השנה
הזאת, ואמ' לא שמענו
מבית דין מקודש, ואמרין
שמה לא עיברו. שלוחי
ניסן מהלכין לא פחות
מיי"ב יום, ושלוחי תשרי
פעמים שאין מהלכין אלא
עשרה ימים, מפני כי
שבתין בראש שנה וביום
הכיפורים ובשבת נמצאו
אלו שלוחי ניסן מגיעין
למקומות רחוקים, מה
שאין שלוחי תשרי מגיעין
בהן. רבה היה רגיל יתוב
תעניתא תרי יומי, וימנא
חזיא אשבתא כוותיה. כי
עברו ליה לאלול, והיה יום
כפור בי"א בתשרי, דהוה
מחמר אנשיה ונקיש תרי
יומי, מילתא ויתרתא עבד
ואמר, ויתר הוא עלי, שלא
היה לו לחוש. ואם חשש
מידה יתירה עשה ולא
שובח בה. רב בחנן יתוב
תעניתא ביומא דכיפורי,
לאורתא אתה הווא בברא
אמר ליה למחר צומא רבא
במערבא כול'. פשוטה
היא. שלא ליה רב הונא
בר אבין לרבא כי חזית
ברשבת תקופת טבת עד
י"ז בניסן, עברה להדיא
שנת ולא תירוש לה,
דכתיב שמור את חדש
האביב וי, שמור חדשו
של אביב שתהא נופלת
בו, כלומר, לא יהא אביב
קרב אלא בתקופת חדישה,
זה הדבר היה נוהג בזמן
שבת המקוש קים, וזה
אחד מן הדברים המפורסם
בידי בית דין בזמן שהיה
האביב קרב. אבל עכשיו
שאין אביב לא חיישין
להא דשלת רב הונא.
ואע"ג דלית לן ספק
בזמן הוה, עבדינן כי הא
דמפורשא בתחילת יום
טוב דלא נקטינן האינדא
תרי יומי אלא משום
אל תשנו מנהג אבותיכם.

לוי אקלע לבבל בחדרם בתשרי. אחד עשר היה לצני צבל ועשירי
לצני ארץ ישראל לעזרה לאלול ומתוך המחוס צא דהא יוה"כ
הוא א"י ציוה"כ של צני צבל צא סמוך למשכה והוא היה ערב יוה"כ
לצני א"י ואמרו לו אסדי לן כלומר ונאסור ולאכול גם עתה דיוה"כ
הוא אמר להם לא שמעתי מפי צ"ד
מקודש שיצא ציוס ל' של אלול סמוך
למשכה שלא היה שעות ציוס לצא
ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד
למחר ציוס ל"א אצל לא המתין עד
למחר שישמע שיקדשוהו ואין מעדיין
עד שישמע מצ"ד מקודש כלקמן (ע"ג)
אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו ואל"ת
והיאך ייחסם לאכול ויש כאן ודאי
איסור כרת לאורייתא וי"ל התנן
לקמן צפרק שני (דף כה. וסס) אשר
מקראו אתם מקראי קדש צין צומנן
צין שלא צומנן ואמרין בגמ' אתם
אפי' שוגגים אתם אפי' מודים ואפי'
מוטעין והא דלמרין צפרק גיד
הנשה (תולין דף קא: וסס) גצי שגג
ציוה"כ פטור דגזירה הוה ויוה"כ
דהיא שמה צמתא הוה ולא אמרין
אתם אפילו מוזיני אתם הוקבע להם
החדש צומנו ומפני הגזירה לא עשו
יוה"כ בעשירי ועשאוהו ציוס השבת
שלא ישמחו ואין יוה"כ אלא בעשרה
בתשרי אצל הכא להם היה עשירי
ולא דמי נמי להוהו דפ"ק דסנהדרין
(דף י"ג: וסס) צנצק חזקיה רחמיס
על עלמנו דכתיב כי אכלו הפסח צלא
ככתוב וגו' ומפרש שעיצרו השנה
ציוס ל' של אדר וספור הואיל וראוי
לקובעו ניסן ולא אמרין אתם אפי'
שוגגים כו' משום דלא שייך אלא
כגון יוס ל' או יוס ל"א כשקובעין
צאחד מהן ר"ח לחסרו או לעצרו
שלא כדן או על פי עדות שקר:
כי חזית דמשכה תקופת טבת עד
שיתרס בניסן, שנתקופת ניסן

תרי ירחי חסירי קלא אים לכו. טענת חסירו ממה נפשך כסדר
הלצנה צאחד מלא ואחד חסר ואם איתא דחסרוהו נלצנז כבר יאל
הקול לפני הפסח וצא אללנו אף למקום שאין שלוחי צ"ד של ניסן
מגיעין וכן בתשרי אם חסרו תמוז ואז שהרי תמוז תמיד חסר:
צמיס תבשילא דצבלא. אכלו להם
למעניס ציוה"כ שצא"י שהרי צ"ד
עיצרו את החדש וזו ויו"ט מתעניס:
אסדי. ונקבל עלינו ולא נאכל:
לא שמעתי מפי צ"ד מקודש. לא אעיד
לכס דלמר' לקמן צפרקין (ע"ג) על
כולן שלוחים וינאס מעצרב כגון אם
לא קדשוהו ציוס ל' וינאס השלוחים
לעצב לומר מעובר הוא אצל על
ניסן ותשרי אע"פ שידועין שיקדשוהו
למחר ציוס ל"א שהרי אין ר"ה
נחה לשלשים ושנים אפי' אין וינאס
עד שישמעו מפי צ"ד מקודש ואני לא
שמעתי מפי צ"ד שלא הייתי צמקוס
שקצו סנהדרין שס: דמנו שלוחי
ניסן. צ"ד שלוחין לגולה להודיע יוס
שקדשוהו וכל מה שהם יכולין לילך
הם הולכין עד הפסח וכן בתשרי עד
סוכות חוץ משבתות וימים טובים שלא
ניתנו לחלל לשלוחין כדתינא צפרקין
(לקמן ע"ג) על קריאתם אתה מחלל
ואי אתה מחלל על קיומם לפיכך
שלוחי ניסן מגיעין למקום שאין שלוחי
תשרי מגיעין שהרי אין ימים טובים
צנימס לעצבם ובתשרי יש ר"ה
ויוה"כ שאין השלוחין הולכין צו:
ליעצרו תרי יומי. טזי ואע"פ שהגידו
להם השלוחים יוס קביעתו: גזירה
ניסן אטו תשרי. שחם תנהיגם
לעשות צניסן יוס אחד ינהגו כן בתשרי
שלא ע"פ שלוחים ופעמים שיטעו:
רבי חייבו ור' חייב צר אבא.
תלמידי דר' יוחנן היו ושמעו מפיו לך
הקפיד כנגדם: עצרו יומא חזיא.
צני המקוס: איצי תעניסא חזיא

תורה אור השלם

1. קלים היו רדפינו
משירי שמים על הארץ
דלקנו במדבר ארבו
לנו: איכה י' ט'
2. שמור את חדש
האביב ועשית פסח ל'
אלהינו כי חדש האביב
הוציאך מ' אלהינו
ממצרים ל'קה'
דברים ט' א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא תמוס
כו' דמסייע להו קלא
דכתיב שמור את חדש:

הגהות מהר"י

[א] רש"י ד"ה צמיס כו'
שהרי צ"ד עיצרו את חדש
אלול כ"ל:

מוסף רש"י

שמור אביב של תקופה
שיהא חודש ניסן.
שמור תקופת ניסן של
חמה שיהא צמון חדישה
של צננה, אביב הוא
ניסן של חמה שאין ניסן
קרוי אביב אלא על פי
צישול התבואה שמתכמת
בו, וכל ציבור התבואה
ועמי הקין והחורף לתשנו
החמה טט' ואמר רחמנא
שמור שיהא ניסן של חמה
משך לתוך ימי חדישה של
אלא על צננה המתמשכת,
ואין לשון חדישה טפל
ואשמעינן שיהא ניסן של
חמה נמשך צמון ימי
וממה הן ימי חדישה י"ד
ימים, ממחן וזילין היא
ישנה (סנהדרין ג').

תרי ירחי חסירי קלא אית להו לוי אקלע
לבבל בחדרם בתשרי אמר ב' בסים תבשילא
דבבלא יומא רבה דמערבא אמרי ליה
אסדי אמר להו לא שמעתי מפי צ"ד מקודש
אמרין ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן
ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי
גזירה ניסן אטו תשרי רבי אייבו בר נגרי ור'
חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא דהוה
מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי
ועבדי חד יומא ולא אמרו להו ולא מידי
שמע רבי יוחנן ואיקפד אמר להו לא אמרי
לכו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי
תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי
רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי
יומי וימנא חזא אשתכח כוותיה ר"ג יתיב
בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא
ההוא גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא
א"ל מהיכא את א"ל מדמהריא א"ל דם תהא
אחריתו קרי עליה יקלים היו רודפינו ישלח
ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית
דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן
עברה להדיא שתא ולא תחושו לה דכתיב
שמור את חדש האביב ישמור אביב
של תקופה שיהא בחדש ניסן אמר להו
רב נחמן להנהו נחותי ימא אתון דלא
ידעיתו בקביעא דירחא כי חזיתו סיהרא
דמשלים ליומא בעירו חמירא אימת משלים
בחמיסר והא אנן מארביסר מבערינן
לדידהו דמגלו להו עלמא מארביסר משלים:
מתני'

נופלת ציוס ט"ז וקיימא לן (סנהדרין י"ג:). יוס תקופה נמתיל
נמאלת תקופת טבת מושכת עד שיתסר ולא שיתסר בכלל עברה
להיא שמה משום דכתיב שמור את חדש האביב אביב של תקופה
שיהא צדש ניסן ומיוס י"ד וזילין ישנה היא ואלו היתה תקופת
ניסן נופלת ציוס ט"ז לא היינו צריכין לעבר השנה אלא נעבר אדר
וגזמה ניסן יוס אחד ותפול התקופה צ"ד כן פ' צקונטרס (א) (והתם
צקנהדרין (דף י"ג:)) בתקופת תשרי איירי דפליגי התם אי צעינן
כולה אסיף בתקופה חדשה או מקלמנו) ושמעתינן דהכא איתא כחחרים
דלמרין התם אחרים בתקופת ניסן (הו) קיימי וימיתי דרשה דהכא
וקשיא לפירוש הקונט' דצ"פ היו צודקין (סס דף מא:)) משמע
דיוס ט"ז של חדש הוה מן החדש דקאמר עד מתי מצרכין על
החדש נהרדעי אמרי עד י"ו לך צריך לפרש דהכא קאמר
עד דמשכה שיתסר אפילו ע"י עיצור אדר א"י דמשכה עד שיתסר
ושיתסר בכלל היינו כגון דנפלה תקופת ניסן צשצטר דמי מעצבת
נמי לאדר הרי היא נופלת צשיתסר ואין כאן אביב כלל צחדש ניסן
ואין להקשות עלה צצריה לאדר ולצטבו' דהתנן צפרק אין נערכין (ערכין
ד' ט: וסס) אין פותחין מדר' חדשים מעצבין צשנה ולא יומת מתי'
ומפרש בגמ' (דף ע"ג טו.) דלא נראה לעצור יתר על שמתא ומוקי
לה צשנה מעצבת אצל צשפוטא יומת על צשעה:

עברה להדיא שתא ולא תחושו לה. תימה דתינא צפ"ק
דסנהדרין (דף י"א: וסס) על ג' סיימנן מעצבין
השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים
מהן מעצבין על אחד אין מעצבין ורש"י צ' דלמחר התם על התקופה
אביב לן על התקופה שמחין או דילמא מעצבין וקיימא צצריה וי"ל
דהתם בתקופת תשרי איירי אצל הכא בתקופת ניסן דעליה צצדה
מעצבין וצריך טעם כיון דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי צנא:
על

יומי. עם לילותיהם שמה עיצרו צ"ד את החדש ויוס אחד עשר
שלנו הוא עשירי שלהן: דם סהא אחריסו. הריני מת על ידך
שמוקיני להתענות צ' ימים וצ' לילות. דם תהא אחריתו נוטריקון
של דמהריא: כי חזים דמשכה תקופת טבת עד שיתסר צניסן.
שאין תקופת ניסן נופלת עד יוס ט"ז וקיימא לן דיוס התקופה
מתחיל כר' יוסי דלמר הכי צפ"ק דסנהדרין (ד' י"ג.) נמאלת תקופת
טבת מושכת עד שיתסר צניסן ולא עד בכלל: עברה להיא שחא.
כחחרים דלית להו הא סברא צפ"ק דסנהדרין (סס:). ולא תמוס
לה. למימר שיהא היא ולא נעצד כוותיהו אלא ודאי כחחרים
נעצד דמסייע להו קרא דכתיב (א) את חדש האביב שיהא
צחידוש ואביב הוא יוס' תקופת ניסן שניסן של חמה נכנס צו
שניסן קרוי אביב על שם צישול התבואה וצישול התבואה אינו
אלא לחשבוניה של חמה שהקין והחורף אחר חשבוניה חמה הם
והזיכר הכתוב לשמור שיהא צחידוש ואין לשון חידוש נופל אלא
צלצנה שהיא מתחדשת בתולדותיה. ואשמעינן קרא שיהא ניסן של
חמה צמון י"ד יוס למולד הלצנה שהוא עדיין מחידוש הלצנה
דמיוס י"ד וזילין ישנה היא ואלו היתה תקופת ניסן ציוס ט"ז
לא היינו צריכין לעבר את השנה אלא נעבר אדר ונחה את
ניסן יוס אחד ותפול התקופה ציוס י"ד אצל כשהיא צאה ציוס
ט"ז צניסן לא די לן צעיצורו של אדר וצריכה השנה להתעצר
ותפול התקופה צאדר שני נמאלת ניסן של חמה מושך צמון חדש
ניסן הלצנה הכי מפרשינן לה צסנהדרין (סס) אליבא דלחחרים
דכי מטיא צמון מעצבין את אדר וכי מטיא לט"ז מעצבין את
השנה: שמור אביב של תקופה. דהיינו ניסן של חמה שיהא
צחידוש ניסן הלצנה: סיהרא דמשלים ליומא. שהירח משלים
מחורו עם הן החמה שאינו מתשיך עד שעת זריחה:
ממני'

(א) צפיות על ר"ה המיוסם
להצטע"ס וי"ל איתא דלמרו
ליה דלמחר דיוס' י' בתשרי
ע"ש.